

İTALYAN POLİSİYE EDEBİYATI: GIORGIO SCERBANENCO VE "VENERE PRIVATA"

Bülent AYYILDIZ**

1. Polisiye Edebiyata Genel Bir Bakış

Polisiye edebiyat bilimin insan yaşamının her alanına sirayet ettiği, insanın ve çevresindeki dünyanın her türlü bilimsel araştırmanın bir unsuru haline geldiği, sanayinin muazzam bir gelişme göstererek, hayallerin ve sınırların aşıldığı bir devrin çocuğu, mantığın ve aklın her alanda yüceltiildiği çağın bir ürünü olarak ortaya çıkar. Bu nedenle polisiye edebiyatın doğuşu ile ilgili olarak denebilir ki, bu edebiyat türü aydınlanma çağının bir mirası olarak, akıl-mantık ile mantıkdışı arasındaki çatışmayı yansıtır (Del Monte 14). Sosyal yaşamın ve toplumun, bilimsel açıdan incelenmesine önem veren pozitivizm de polisiyenin temel dayanaklarından biridir (Petronio 26). Bununla birlikte, yalnızca toplumsal ve bireysel olanın ilerlemesi değil, şehre ilişkin gelişmeler de söz konusu edebiyat türünün atılımında büyük rol oynamaktadır: örneğin Avrupa'da ve Amerika'da büyük şehirlerin gelişim göstermesi ve bugün bilinen anlamıyla metropollerin doğuşu polisiye edebiyat için uygun ortamı hazırlar. Zira düzenli ve sistemli bir polis teşkilatı olmadan, polisiye edebiyat var olamaz. Toplumda görülen suç ve suça ilişkin unsurlara bağlı olarak metropoliten polis ve güvenlik teşkilatlarının kurulması; güvenlik hususunda yeni toplumun ve şehrin ihtiyaçlarına göre yapılan yeni yasal düzenlemeler; polisiye edebiyat için sacayağıdır. Ayrıca, XIX. yüzyılda kriminal antropolojinin doğuşu ve suç ile suçlunun bilimsel bir inceleme konusuna dönüşmesi de polisiye edebiyatın gelişiminde oldukça önemli bir etkidir. Polisiye edebiyatın içinde yeşerdiği çağa ilişkin olarak İtalyan polisiye yazarı ve edebiyat eleştirmeni Augusto De

* Giorgio Scerbanenco'nun ilk eseri olan "Venere Privata" Türkçe'ye "Kişisel Venüs" olarak çevrilebilir.

** İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Angelis "Bir saatte Milano'dan Roma'ya uçulan çağımızda, aklın dinlenmesi mümkün değildir" (Petronio 123). diye yazar. Buna istinaden şunu söylemek yerinde olacaktır: çağın hızlı yapısı polisiye edebiyatı mümkün ve hatta gerekli kılar; hızlı değişim çağı, aklın çalışma sistemine uygun kendine uygun bir edebiyat yaratır.

Bu çalışmanın amacı, tüm dünyada büyük ilgiyle takip edilen bir tür olan polisiye edebiyata ilişkin genel bilgilerden yola çıkarak, İtalyan polisiye edebiyatının doğuşuna ve önemli temsilcilerine ilişkin detaylı bir inceleme gerçekleştirmek, İtalya'da türün oluşumuna ve alımlanmasına ilişkin bilgiler vermektir. İtalyan polisiye edebiyatının önemli temsilcilerinden olan -ve kimi eleştirmenlerce bu türün İtalya'da *kurucu babası* olarak nitelenen- Giorgio Scerbanenco'nun "Venere Privata" adlı eserini merkeze alarak, İtalyan yarımadasının kuzeyinden güneyine tüm toplumu yansıtan genel bir polisiye edebiyat panoraması sunulacaktır. Bu nedenle öncelikle polisiye edebiyatı oluşturan ana unsurları incelemek yerinde olacaktır.

Polisiye edebiyatı oluşturan temel öğeler, suç, araştırma/soruşturma ve çözüm olarak sıralanabilir. Polisiye edebiyatın en temel, olmazsa olmaz öğesi suç unsurudur. Ancak bu alelade ve alışılmış bir suç değildir, aksine bu suç öğesi günlük yaşamın sıradanlığını kırmalı ve yeni bir durum (ruh hali) sunmalıdır (Petronio 18). Söz konusu suç ise genellikle bir cinayettir: bu suçun asıl niteliği hayatın genel akışını ve düzenini bozmasıdır. Suç öğesi ile ilgili olarak dikkate değer bir diğer nokta da suç mahalli, bir başka ifadeyle suçun işlendiği yerdir. Suç mahallinin, daha genel bir ifade ile mekânın kullanımı polisiye edebiyat için oldukça önemlidir. Zira polisinin niteliğine ve alt türlere ilişkin bilgiler verir.

Suç ile ilgili olarak diğer bir önemli nokta da suçu işleyen kişinin özellikleridir: suçu işleyenin yaşadığı sosyal çevre, kişiyi suça iten nedenler, suçu hangi ruh haliyle işlediği (isteyerek veya zorla) gibi nitelikler karakterin ve bir anlamda da yazarın tutumunu da gözler önüne serer. Bu nedendir ki, polisiye edebiyat insan ilişkilerini, toplum yapısını ve hem bireysel hem de toplumsal tutkuları oldukça berrak ve başarılı bir şekilde yansıtır. Polisiye edebiyata ilişkin önemli kuramsal çalışmalara imza atmış Siegfried Kracauer'e göre "Dedektif romanı, sanat eseri niteliği taşımasa da, uygar toplumun gerçek yüzünü, toplumun görmeye alışık olduğundan daha net bir şekilde gösterir. Toplumun taşıyıcıları ve bunların işlevleri, dedektif romanında kendileri hakkında hesap verir ve örtük anlamlarını açık ederler." (Kracauer 42)

Suç ögesine ek olarak, polisiye edebiyatın en temel ikinci ögesi ise araştırma/soruşturma ve bu soruşturmayı gerçekleştiren kişi, diğer bir deyişle dedektif (kimi zaman komiser, kimi zaman polis, bazen de özel dedektif) olarak karşımıza çıkar (Petronio 20). Soruşturmacının farklı kişilik yapısı, bir yandan farklı türde pek çok polisiyenin doğmasına olanak vermişken, diğer yandan da yazarların ideolojik yönelimlerini yansıtması açısından oldukça önemlidir. Ayrıca, araştırma ile soruşturmanın biçimi ve uygulanma şekli, bir anlamda karakterin bir yansımasıdır: araştırmacının doğası, doğduğu yer, yaşı ve sosyal çevresi gibi ögeler karakterin yapısını ve buna bağlı olarak soruşturma şeklini de belirler (Petronio 21). Ayrıca, bilim çağının ve insan aklının yılmaz bir temsilcisi olarak başkahraman (soruşturmacı vs.) rutinin çarkları arasına sıkışmış ve sıradan bir polis olamaz (Petronio 31). O da yüceltilmeli, diğerlerinden çok daha üstün, daha zeki ve başarılı bir karakter olmalıdır. Bu üstün nitelikli kahraman, doğal olarak sıradan ve günlük yaşamın bunaltıcı zorunluluklarının üzerindedir. Bu yönüyle hareketleri çok daha bağımsız ve özgür bir karakter yapısı, sıradan hayatın basit ve kısıtlayıcı kurallarından muaf tutulan bir kahraman yapısı doğar (Petronio 31). Bu nedenle de, Todorov'un da belirttiği üzere, "*türün bir kuralına göre, dedektifin dokunulmaz olduğu varsayılır*" (37).

Polisiye edebiyata ilişkin üçüncü temel unsur ise çözüm ögesidir. Ancak bu çözüm ögesi, bir eserin sonuca ulaşmasından veya anlatılan hikâyenin nihayete ermesinden farklıdır. Polisiye edebiyatta sonuç aynı zamanda çözümü de içerir (Petronio 22). Çözülmede önemli olan nokta, araştırma/soruşturma ve soruşturmacıyı meşgul eden suçu kimin işlediğinin açığa çıkmasıdır (Petronio 22): Bir nevi gizemin keşfi, bir bulmacanın çözülmesidir (Petronio 22). Ancak bu sadece ahlaki ve hikâyeyi bir nihayete erdirmeye amaçlı bir sonuca ulaşma değildir, esas olan entelektüel ve mantıksal bir çözümdür: bir başka ifadeyle zekâ galip gelir. Çözüm ögesine bakıldığında, açıkça görülmektedir ki, çözüm bir anlamda kötülüğün temizlenmesi, sonuç ile birlikte alışlagelik düzenin yeniden sağlanmasıdır. Diğer bir deyişle suç unsuru ile kırılan sıradan hayat akışının yeniden tesisidir.

Tüm bu kurucu unsurlar ile birlikte dikkat edilmesi gereken diğer bir önemli nokta ise, polisiye edebiyat eserinin temel sorularıdır. Bir eserin, polisiye edebiyat eseri olarak nitelendirilebilmesi için temelde gizemli bir suçun (kimi zaman bireysel, kimi zaman da toplumsal nitelikli) -genellikle de bir cinayetin- var olması, eserin bu suçu temel konu edinmesi ve suçu kimin işlediğini, nasıl işlediğini, neden/niçin işlediğini ve ne zaman işlediğini anlatması gerekmektedir (Petronio 17). Son olarak, unutulmamalıdır ki çözüm ögesinde tüm bu sorular mantık çerçevesinde cevaplanarak birbirine bağlanmalıdır.

Dedektif, daha genel bir ifadeyle soruşturmacı bu gizeme belirli bir yöntem ile yaklaşır: mantıksal, bilgiye ve ipuçlarına dayalı bir yol neticesinde çözüme ulaşmaya çalışır. Böylelikle yazar çift taraflı bir anlatıma, iki yönlü bir anlatı düzeneğine ulaşır: bir yanda sadece yazarın kendisinin bildiği, içsel ve gerçeğe götüren bir yol, diğer yanda ise okurun ve araştırmacının takip ettiği görünür olan bir yol. Bu farklı anlatı düzeyleri zamanla tek bir noktada, çözüm ögesinde, kesişir ve gerçeğin üzerindeki perde, araştırmacının soruşturması sayesinde mantık kuralları çerçevesinde aydınlığa kavuşur ve saf gerçek ortaya çıkar (Petronio 18).

Polisiye edebiyatın doğuşu ve temel niteliklerine ilişkin bu genel kurallar türün omurgasını meydana getirmekle birlikte, İngiltere, Amerika ve Fransa gibi ülkelerde büyük bir titizlikle takip edilir. Lakin oldukça köklü bir edebiyat geleneğine sahip İtalya'da polisiye edebiyatın gelişmesi farklı bir yol izler.

2. İtalya'da Polisiye Edebiyat: *Giallo* ve Öncüleri

İtalyan polisiye edebiyatının kökenleri, İngiltere, Amerika ve Fransa ile kıyaslandığında belirgin farklılıklar gösterir. Bu farklılıkların temelinde birkaç önemli neden yatmaktadır. İlk olarak, İtalyan edebiyatı dışarıdan gelen diğer edebiyat ve kültür etkilerine karşı hafif bir direnç ile korumacı yapısı itibariyle bir hassasiyet gösterir (Alfieri 83). İtalya'daki politik, sosyal ve yasal sistem, polis teşkilatının görece geç kurulması ve birimlerin birbirlerinden oldukça bağımsız yapısı iyi bir polisiye edebiyatın yeşermesine olanak sağlayacak bir zemine sahip olmaması ikinci sırada gelir (Alfieri 83).

XIX. yüzyılın sonlarına doğru İtalyan edebiyatında az da olsa polisiye anlatılara rastlamak mümkündür. Francesco Mastriani'nin 1852 yılında yayınlanan eseri "Il mio cadavere" (Cesedim) ve Emilio De Marchi'nin 1887 yılında yayınlanan "Il cappello del prete" (Rahibin Başlığı) adlı romanı İtalyan edebiyatında ilk polisiye örnekler olarak karşımıza çıkar. Ancak söz konusu anlatılarda, polisiyenin temel nitelikleri bir türün doğuşuna ve gelişimine elverecek düzeyde değildir. Bu nedenle, polisiyenin ana akım bir edebiyat türü olarak İtalya'ya ilk girişi XIX. yüzyılın sonuna rastlar. Arthur Conan Doyle'un İtalyan okuru ile ilk tanışması ve bir anlamda polisiye edebiyatın İtalyan okuruna tanıtılması 1895 yılında "Le avventure di Sherlock Holmes" (Sherlock Holmes'un Maceraları) adlı öykü derlemesinin yayımlanmasıyla gerçekleşir (Dunnett 7). Söz konusu hikâyelerin "Corriere della sera" ve "Domenica del corriere" gibi ülke çapında faaliyet gösteren süreli yayınlarda yayınlanması ve bir kaç yıl arayla yinelenmesi (1899

tarihinde hikâyeler bir kez daha yayımlanır) polisiyeye olan ilgiyi, diğer bir deyişle polisiye edebiyatın İtalya'daki popülerliğini artırır.¹

Tarihsel sürece bakıldığında, polisiye edebiyatın İtalya'da çok daha geniş kitlelere ulaşması ve popülerleşmesi, 1929 yılında Mondadori Yayınevi'nin İngiliz ve Amerikan polisiye romanlarının İtalyanca çevirilerini yayımlamaya başlamasıyla olur (Alfieri 86). Bu çerçevede İtalya'da yayınlanan ilk polisiye roman, ünlü yazar S. S. Van Dine'nin "La strana morte del signor Benson" (Bay Benson'un Tuhaf Ölümü) dur. Mondadori Yayınevi bu tarz anlatı kitaplarını *giallo* (sarı) renk bir kapak ile yayınlar, böylelikle bu türe de İtalya'da toplumun her kesimince benimsenecek olan adını kazandırmış olur: *giallo*. Bu nedenledir ki, İtalya'da polisiye roman, "libri gialli" (sarı kitaplar) olarak anılır. Özetle, "Giallo" terimi Lorenzo Montani ve Arnaldo Mondadori'nin girişimiyle 1929 yılında yayımlanmaya başlayan serinin ismidir. Mondadori'nin sarı renk seçimi oldukça pratik bir amaca dayanır: O dönemde yayınevi kitaplarını sınıflandırmak için farklı renkler kullanmaktadır. Örneğin "i libri verdi", Türkçe ifadesi ile yeşil kitaplar, tarih kitaplarıdır, "i libri azzurri", gök mavisi renkli kitaplar ise çağdaş edebiyatı yansıtmaktaydılar (Petronio 7). Bu ismin kalıcı olmasını sağlayan etmenlerin başında kullanım kolaylığı nedeniyle diğer kitaplardan ve edebi türlerden kolaylıkla ayrılması gelmektedir. Ancak polisiye romanları sarı kapaklı kitaplar olarak yayınlama fikri sadece İtalya'ya özgü değildir. Benzer bir sarı renkli kitap düşüncesi diğer ülke edebiyatlarında da mevcuttur. Örneğin, İngiliz edebiyatında polisiyenin öncüsü Arthur Conan Doyle'un "The Boscombe Valley Mystery" (Boscombe Vadisinin Esrarı) adlı eserinde Dr. Watson vakit geçirmek için *yellow-backed novel* (sarı kapaklı roman) okur (Alfieri 87).

İtalyan polisiye edebiyatının karakteristik özellikleri o kadar kendine özgüdür ki, adeta bilinen anlamda klasik polisyeden farklı bir tür gibi karşımıza çıkar. Ancak yine de temel anlatı düzeyi olarak, polisiyenin anlatı omurgasını, diğer bir deyişle gizem-araştırma-sonuç/çözüm döngüsünü takip ve tatbik eder (Alfieri 98). Kendisi de bir polisiye roman yazarı olan edebiyat eleştirmeni Augusto de Angelis, polisiye edebiyatın İtalya'da yerleşimi için her şeyden önce belirli bir *yerellik* göstermesi gerektiğini vurgular. Angelis'e göre nitelikli bir polisiye yazarının görevi, okuru derinlemesine içine

¹ İtalyan gazete ve dergilerinin bir edebi eserin geniş kitlelere yayılmasına ve popülerlik kazanmasındaki katkılarına dair bir başka ilgi çekici örnek ise Umberto Eco'nun "Il nome della rosa" adlı polisiye kitabıdır. Kitabın tüm İtalya'da ilk baskısından uzun bir süre yeniden büyük popülerlik kazanması ulusal çapta yayın yapan "La repubblica" gazetesinin hediyesi olarak tüm satış yerlerinde yer almasıyla gerçekleşir.

çekebileceği aşına bir hava yaratmak ve okura dramı yaşatmak olmalıdır. Bunun yegâne yolu da olayın İtalya'da geçmesi ve İtalyan toplumundan gelen veya İtalyan gelenekleri ile yoğrulmuş karakterlere sahip olmasıdır (aktaran Petronio 121). İtalyan polisiye edebiyatını diğer ülkelerin polisiye anlatılarından ayıran bir diğer yönü de biçimidir. Özellikle standart polisiye anlatımına karşı, oldukça detaylı tasvirler ve karakterlerin psikolojilerinin önemini ortaya koyan bir üslup ve yaklaşım söz konusudur (Alfieri 83).

İtalyan polisiyesinin, diğer bir deyişle *giallonun* genel niteliklerini oluşturan bu öğeleri bizlere sunan başlıca öncüler ise Alessandro Varaldo, Augusto De Angelis, Arturo Lanocita, Ezio D'Errico, Tito Spagnol ve Vasco Mariotti gibi isimlerdir.

Alessandro Varaldo (1878-1953) İtalyan polisiye edebiyatının öncüsü olarak kabul edilir. Varaldo'nun edebiyatı temelde *Pubblica Sicurezza Italiana* (İtalyan Kamu Güvenliği Birimi) bünyesinde görev yapan bir komiserin maceralarına dayanır (Alfieri 88). Zamansal arka planı 1900'lerin başları oluştururken, mekânsal olarak Roma şehri ön plandadır. Varaldo için Roma şehri anlatının önemli bir unsurudur ve romanlarda suç/suç zamanı ile ilgili belirleyici bir karakter barındırır (Dunnett 11). Her ne kadar Varaldo'nun eserleri İtalyan polisiye edebiyatının ilk örnekleri olsa da, karakterlerin yüzeysel ve yeterince özgün olmamasından kaynaklı bir inandırıcılık eksikliği de söz konusudur (Alfieri 89). Varaldo'nun romanları ile ilgili olarak ortaya çıkan bir diğer olumsuz eleştiri de, klasik polisiye romanın kurallarına nazaran, Varaldo'nun eserlerinin tam olarak mantık çerçevesinde bir sonuca ulaşmamasıdır (Alfieri 92). Anlatılan maceraların sonuçlanması, bir başka ifadeyle olayların ve gizemin çözüme kavuşması, öngörü rüyaları, inanılmaz veya inanılması oldukça güç tesadüfler şeklinde gerçekleşir. Varaldo'nun "Il sette bello" adlı romanı ilk İtalyan polisiyesi olarak kabul edilmekle beraber, Mondadori'nin "libri gialli" serisinde 21. sırada yayınlanan ilk İtalyan eseridir. Varaldo'nun eseri polisiye edebiyatı açısından (düzenek ve işleyiş mekanizması) okura herhangi bir yenilik sunmamakla birlikte, dil ve İtalyan tarzı yaklaşımı oldukça ayırt edicidir (Laura 299). Yazar özellikle dil konusunda önemli bir yenilik ortaya koyar: Varaldo, yerleşik İngiliz ve Amerikan polisiye dilinin karşısına, yerel dilden, lehçelerden ve yöresel argodan oluşturduğu bir İtalyanca koyar.² Varaldo'nun yaptığı bir anlamda polisiyeyi İtalyancalaştırmaktır ve nitekim *all'italiana* tarzı bir polisiyeye öncülük eder. Kısacası, ilk polisiye edebiyatı örnekleri olarak Varaldo'nun

² Benzer bir yaklaşımı Carlo Emilio Gadda'nın "Quel patisciaccio brutto de via Merluma" adlı eserinde de görmek de mümkündür.

eserleri genel polisiye kurallarından biraz uzaklaşarak, içinde komik öğeler, yanlış anlamalar ve melodramın olduğu bir karışımdır (Dunnett 12).

Varaldo'nun yanısıra, İtalyan polisiyesinin ilk yıllarında önemli bir yere sahip bir diğer isim de Arturo Lanocita'dır. Arturo Lanocita'nın 1931 yılında yayınlanan "Quaranta Milioni" romanı ile birlikte İtalyan polisiyesinde yeni bir dönem başlar. Varaldo'nun taklitçi ve komik öğelerle bezeli tarzını reddeden Lanocita, gerçekten İtalyan özellikleri taşıyan bir eser yayımlar (Alfieri 96).

Dönemin göze çarpan bir diğer ismi ise 1888-1944 yılları arasında yaşamış ve polisiye edebiyat alanında pek çok eser vermiş olan Augusto De Angelis'tir. Faşist dönem İtalyası'nın en önemli polisiye örneklerini kaleme alır: özellikle yarattığı karakter Komiser Carlo De Vincenzo'nun maceraları İtalyan tarzı bir polisiyenin ilk örnekleme olarak değerlendirilebilir. Bu dönemde Augusto De Angelis yalnızca eserleri ile değil, adil ve güvenilir olmadığını düşündüğü Mussolini yönetimine karşı duruşu ile de önemli bir figürdür. De Angelis'in romanları oldukça başarılı bir şekilde polisiye mekanizmasına dayanır. De Angelis önemli ve büyük polisiye modeller üzerine derinlikli çalışmalar yaparak, kendi tarzını oluşturmuştur (Laura 299). Nitekim eserlerinde uzamsal arka planı İtalya'nın çok çeşitli yerleri oluşturur: Cinecittà'dan Venedik'e, yüksek ve lüks moda dünyasından radyo yayıncılığı evrenine, birbirinden oldukça farklı pek çok mekânı eserlerinde okura sunarak, bir anlamda geniş bir çerçeveden 1930'lu yılların İtalyası'nı anlatır. De Angelis'in bir edebiyat eleştirmeni olarak kaleme aldığı "Esiste il giallo italiano?" (İtalyan Polisiyesi Var mı?) başlıklı makalesi, adeta İtalyan polisiye edebiyatının manifestosu olarak kabul edilir.

İtalya'da polisiye edebiyatın ilk gelişme yıllarında diğerlerinden ayrılan önemli bir isim Floransalı Vasco Mariotti'dir. Eserlerinde yarattığı karamsar atmosfer ve İtalyan edebiyatında parapsikoloji alanında ilk polisiye romanın yazarı olma özellikleriyle öne çıkar. Vasco Mariotti'nin 1934 yılında Mondadori Polisiye dizisinden çıkan "L'uomo dai piedi di fauno" (Canavar Ayaklı Adam) adlı kitabı yazarın ilk eseri olmakla birlikte, kimi eleştirmenlerce Mariotti'nin başyapıtı olarak kabul edilir. Mariotti'nin anlatım tarzını, gizem, polisiye ve fantastik gibi pek çok farklı türü psikoloji ve parapsikoloji ile bir araya getirmesinde yatmaktadır. "L'uomo dai piedi di fauno" eseri de gizemi ele alış tarzı ve karakterler itibarıyla, hem saf bir polisiye hem de R. L. Stevenson, Mary Shelley ve H. G. Wells etkileri görülen bir macera romanıdır. Bununla beraber, parapsikolojik polisiyenin bir mirası olarak yönetmen ve senarist Dario Argento bağlantısı oldukça ilginçtir. Bu

nedenle de, Vasco Mariotti, yalnızca edebiyatı değil, İtalyan sinemasından tüm dünyaya yayılan *giallo* türünün de temelini atan Dario Argento'ya ilham kaynağı olması açısından oldukça değerlidir.

*Giallo*ya ilişkin ilk yazar ve eserlerden sonra, İtalyan yarımadasında siyasal ve sosyal köklü değişikliklerin yaşanmasıyla birlikte göreve gelen Mussolini'nin etkisiyle edebiyat ve kültür üretimi, özellikle polisiye edebiyat alanında büyük bir sekteye uğrar. Polisiye edebiyat özelinde düşünüldüğünde, Mondadori Yayınevi'nin *giallo* romanları faşist Mussolini hükümetince yasaklanmış ve yayınlanması engellenmiştir. Mussolini yönetimindeki faşist hükümet polisiye edebiyatı ilkel içgüdülere hitap eden bayağı ve halkı ahlaksızlığa sürükleyen bir tür olduğunu düşündüğü için yasaklar (Maeder 264). Bu koşullara bağlı olarak İtalya'da polisiye edebiyat II. Dünya Savaşı'nın sona erişine kadar, diğer bir ifadeyle Mussolini yönetiminin sonuna kadar bir duraklama dönemi yaşar, lakin tüm dünyada polisiye edebiyat altın çağını yaşar.

3. II. Dünya Savaşı Sonrası İtalya'da Polisiye Edebiyat

II. Dünya Savaşı sonrası İtalyan edebiyatı okura oldukça büyük bir çeşitlilik sunar. Söz konusu dönemde İtalya'da edebiyat -belki de kültür- alanında var olan pek çok farklı düşünce ve anlayış irdelenecek olursa birbirinden tamimiyle farklı yönelimleri görmek mümkündür. Savaştan yeni çıkmış, çektikleri acıları ve toplumun yıpranmışlığını aracısız bir şekilde aktarmak isteyen neorealistler; savaşın tüketiciliğinden ve yıpratıcılığından kaçan, çareyi olası başka dünyalarda arayan fantastik ve bilim kurgu edebiyata yönelmiş yazarlar; gerçek ile hayali olanı birleştiren büyülü gerçekçiler; hayatı simgeler ve imgeler aracılığıyla sunan ermetikler; Yahudi-İtalyan yazarları çevresinde gelişen kamp ve anı edebiyatı aktarımları gibi birbirinden farklı alanlarda etkin olan yazarlar göze çarpar. Tüm bu çeşitli edebiyat ve kültür yaklaşımlarının ardında, yavaş da olsa gelişme gösteren yeni bir tür göze çarpar: polisiye.

Savaş sonrası İtalya, yeni bir edebiyat anlayışı için oldukça uygun bir ülkedir: özellikle de faşist rejimin yasakladığı polisiye, fantastik ve bilim kurgu gibi edebi türler için. Bu dönemde, Amerikan ve İngiliz askeri birliklerinin İtalya topraklarına ayak basması, bir yandan da yanlarında yeni edebiyat eserlerini getirmeleri demektir (Alfieri 129). Zira savaş dönemindeki olumsuzluklar ve öncesinde faşist hükümetin polisiye edebiyatı yasaklaması ile tüm bir ülke kültürünü tamamıyla İtalyancalaştırma çabaları nedeniyle dış kültürlerle karşı bir

kısıtlama ve yoğun bir yasaklama söz konusudur. Bu nedenle de, Amerikan ve İngiliz birliklerinin ilk elden İtalyan topraklarına getirdikleri polisiye romanlar, bu alandaki yeni yazarların ve son gelişmeler ile değişikliklerin takip edilmesi açısından önemli bir fırsat ve adımdır (Alfieri 129).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, faşist dönemin ardından, bir *toparlanma* süreci yaşayan İtalyan toplumu, yarı tarım toplumundan, sanayi toplumuna adapte olmaya, değişen koşullara uyum sağlamaya çalışır. Tıpkı Amerika'da olduğu gibi, toplumda geçiş süreci ile ilgili ciddi ve yıkıcı sorunlar yaşanır. Nitekim benzer sosyal yapı, benzer edebiyat anlayışını mümkün kılar (Alfieri 151). 1950'li yıllar ve 1960'lı yılların ortası arasında pek çok İtalyan yazar yabancı mahlaslarla polisiye romanlar kaleme alırken, yabancı yazarlara ait polisiye romanlar büyük beğeni toplar. 1960'lı yılların İtalyan polisiye üretimi pek bir ticari başarı yakalayamaz. Savaş sonrası ilk on yılda Fransız veya Anglosakson olmayan, yerel ve İtalyan olan polisiye yazarları için edebiyat dünyasında pek az yer vardır (Laura 306). 1945 sonrası yabancı polisiye romanların sayısında patlama yaşanır. İngiliz, Fransız ve Amerikan polisiye yazarlarının eserleri tüm piyasaya hâkim olur: o kadar ki ulusal, diğer bir deyişle İtalyan tarzı bir polisiyeye ilişkin üretim en aza iner. Yayınevlerinin sürekli olarak İngiliz ve özellikle Amerikan polisiye romanlarını okura sunmaları, okurun polisiye mekanizmasına ilişkin beğenisini de şekillendirir (Laura 310). Ayrıca, savaş sonrası dönemde Amerikan edebiyatına ek olarak gangster filmleri ile Amerikan Hollywood sineması İtalya genelinde oldukça popüler bir hale gelir. Bu Amerikan ve İngiliz hegemonyasının bir diğer etkisi de İtalyan yazarları piyasada yer edinebilmek adına Amerikan ve İngiliz mahlasları altında yazmaya zorlamasıdır. Bunun yanı sıra, Edebiyat tarihçisi Pistelli'nin de belirttiği üzere, İtalya'da polisiye edebiyatın doğuş ve gelişme yıllarında büyük bir ön yargı ve bir anlamda hor görme mevcuttur. Yine Pistelli'ye göre İtalyan edebiyatçıları uzun bir süre polisiye edebiyattan uzak durmuşlardır, zira köklü İtalyan edebiyat ve akademi geleneği polisiye tarzı öyküleri bayağı olarak değerlendirmekte, yalnızca rafine ve ince ince işlenmiş bir dil yapısına sahip eserleri gerçek edebiyat ürünü olarak kabul etmektedir (Pistelli 4).

Ancak tüm bu yabancı polisiye etkisinin arasında, yerel motifleri ön plana koyan ve hem yapısal hem de anlatı özellikleri ile 1945 sonrası İtalyan polisiye edebiyatına şekil veren önemli bir eser Carlo Emilio Gadda'nın "Quel patisciaccio brutto de via Merluna" adlı *deneysel* denebilecek polisiye romanıdır. Calvinon'un anlatımıyla "Roma'nın merkezindeki aynı apartmanda bir kaç gün arayla meydana gelen biri sıradan, öteki tüyler ürpertici iki suç olgusu için polisin yürüttüğü iki soruşturmayı anlatır: Teselli

arayışı içindeki dul bir kadının mücevherlerinin çalınması ile çocuğu olamadığı için teselli edilmesi olanaksız evli bir kadının bıçaklanarak öldürülmesi" ana temayı oluşturur (220). Carlo Emilio Gadda'nın eseri İtalyan dilinin kullanımı bakımından oldukça çarpıcıdır. Okura yüksek edebiyat dili ile diyalekt özelliklerini bir araya getirdiği, tümüyle özgün bir dil ve anlatı deneyimi sunarken, faşist dönemde Roma şehrini benzersiz bir şekilde işler. Savaş sonrası dönemin en önemli entelektüel figürlerinden biri olan Italo Calvino, hem Gadda'nın romanına hem de genel olarak polisiye edebiyatın yapısına ilişkin şu önemli tespitte bulunur:

Her sonuç için bir neden aramakla yetinirsek, hiç bir şeyi açıklayamayız, çünkü her sonucu birçok neden belirler, o nedenlerden her birinin ardında da birçok başka neden vardır; dolayısıyla her olay (sözgelimi, bir cinayet), her biri heterojen itkilerce harekete geçirilen farklı akımların birleştiği bir burgaç olup hakikat arayışında bu akımlardan hiçbiri göz ardı edilemez (Calvino 217).

Emilio Gadda'nın polisiye anlatıyı yüksek edebiyat sınıfına sokma çabaları ile birlikte Mondadori Yayınevi, polisiye alanında İtalyan yazarlara yer vermeye ve piyasada kabul edilmelerine ilişkin çabalar göstermeye başlar: öyle ki bu dönemde iki yazar oldukça ilgi çekicidir, Franco Enna ve Giovanni Tesori. Daha önce bahsedilen gerekçeler nedeniyle kendi ismini saklayan ve Franco Enna mahlasını kullanan Franco Cannarozzo eserleri ile 1950 sonrası dönemde etkinlik gösterir ancak yabancı yazarlar ile kıyaslandığında hiçbir zaman istenilen satış rakamlarına ulaşamaz. Giovanni Tesori ise 1958 yılında yayımladığı "Il ponte della Ghisolfia" ve 1959 yılında yayımladığı "La gilda del Macmahon" romanları ile temelde dönüşen sosyal yapıyı ve özellikle de çevre yerleşimleri ile Milano şehrini merkez alır. Tesori'nin anlatısının merkezini aşk, suç, tutku ve para dörtgeni arasında gerçekleşen olaylar oluşturur.

II. Dünya Savaşı sonrası polisiye edebiyatın İtalya'da önemli bir yere gelmesine ve popüler edebiyattan, edebi değeri yüksek bir edebiyat konumuna yükselmesinde etkili olan başlıca yazarlardan biri de hiç şüphesiz Sicilyalı Leonardo Sciascia' (1921-1989) dır. 1960'lı yıllarda yazdığı polisiye eserlerle Güney İtalya sorununu, mafyayı ve yozlaşmış toplumu derinlemesine irdeler: özellikle "Il giorno della civetta" (Baykuşun Günü, 1960) ve "A ciascuno il suo" (Oyunun Kuralı, 1966) eserleri ile büyük başarı yakalar. En önemli eseri sayılan ve bir mafya cinayetini temel alan "Il giorno della civetta" Leonardo Sciascia'nın ilk polisiye eseridir. 1961 yılında yayınlanan eser, Sicilya'da meydana gelen gizemli (ancak oldukça görünür bir şekilde işlenen) bir

cinayetın çevresinde gelişen olayları konu edinir. Sciascia'nın eserlerinde polisiye izlek bir anlamda toplumsal eleştirinin yansıtılması işlevini yerine getirir. Cınai bir olay karşısında suskuna dönen kalabalık ile zeki ve adaletli bir soruşturmacı gibi iki farklı unsur toplumun iki farklı yönünü temsil eder. Toplumun korkuları, ölüm korkusu gibi, adalet isteği ile karşı karşıyadır. Ancak adaletin bedelini toplum üstlenmez ve bilindik düzenin devamı için sistemin tüm çarkları dönmeye devam eder. Ele aldığı konuları büyük bir beceri ile işleyen Sciascia'nın eserlerinde hiç bir şey görüldüğü gibi basit değildir, nitekim mantıksal olarak çözüme ulaşıldığında bile, okurda bir şüphe uyandırır. Bu şüphe olayın çözümü veya mantıksal ilerlemesi ile ilgili değildir; söz konusu olan toplum ile birey arasında süregelen bir aldatılmışlık hissidir.

Başlangıcından itibaren, polisiye edebiyat ve mekân kullanımına bakıldığında, İtalyan polisiyesinin kırdada ya da küçük kasabalarda geçtiği görülür: yani polisiye edebiyat şehri bırakır ve ifadesini kasabada/kırdada bulur. Genel itibariyle, İtalyan polisiye edebiyatı için temel uzamsal noktalar Milano, Roma ve Toscana, özellikle de Bologna'dır. Roma şehri her ne kadar pek çok İtalyan polisiyesinin temel mekânını oluştursa da, pek çok eleştirmene göre, aslında gizem romanları için pek uygun değildir. Zira aşırı tarihi yapısı, yetersiz ve etkisiz polis teşkilatı ile yüzeysel ahlaki yapısı nedeniyle polisiye edebiyatı engeller (Alfieri 145). II. Dünya Savaşı sonrası, özellikle de 1960'lı yılların İtalyan polisiye edebiyatı için mafya ve Güney Sorunu, yozlaşmış politikacılar ve din ön plandadır, bu konular eserlerin ortak noktasını teşkil eder (Maeder 261). Her ne kadar bu ortak noktalar görünürde bir tekrar gibi olsalar da, İtalyan eleştirmen Giuseppe Petronio'nun ifadesiyle, polisiye edebiyatı ilginç kılan nokta, en temel özellikler aynı da olsa, her seferinde yeni bir dünyanın keşfedilmesidir ve bu keşif duygusu okuyucuya keyif verir. Buna bağlı olarak savaş sonrası İtalyan edebiyatında polisiye romanı, bozulmuş ve yozlaşmış düzene karşı bir intikam ve adalet arayışının simgesi olarak düşünmek mümkündür (Alfieri 131). Bu yönüyle toplumun ve bireyin bir yansımasıdır.

1960'lı yıllar ile birlikte İtalyan polisiyesinde büyük bir atılım gerçekleşir, özgün ve başarılı pek çok esere ve bu çalışmanın da konusunu oluşturan Giorgio Scerbanenco gibi yazarlara tanıklık ederiz. 1980 yıllar ile birlikte ise İtalyan polisiye edebiyatın yayılmasına, yaygınlaşmasına ve edebi değerinin yükselmesine katkı sağlayan başlıca yazarlar Andrea Camilleri, Massimo Carlotto, Carlo Lucarelli, Umberto Eco ve Antonio Tabucchi'dir. Sadece eserleri ile değil, edebi ve kültürel kişilikleriyle de türün gelişimine ve

diğer ülkelerde ve yabancı edebiyatlarda kabul görmesine yardımcı olmuşlardır (Maeder 262).

4. Giorgio Scerbanenco - "Venere Privata"

Rus bir baba ve İtalyan bir annenin oğlu olan Ukrayna (Kiev) doğumlu Giorgio Scerbanenco, İtalyan polisiye edebiyatının en özgün isimlerinden biri olmakla birlikte, İtalya'da *kara roman* (noir) türünün de öncüsü olarak kabul edilir. 1960'lı yıllarda yayımladığı "Duca Lamberti" maceraları ile İtalyan edebiyatında kendisine önemli bir yer edinir. Scerbanenco eserleri ile oldukça büyük bir başarı yakalar, romanları pek çok farklı dile çevrilir ve Fransa'da polisiye edebiyat için verilen "Grand Prix de la litterature policière" (Polisiye Edebiyat Büyük Ödülü) ödülünü "Traditori di tutti" (1966) romanıyla kazanır (Laura 309). Ancak bu öneme karşın, Scerbanenco'nun değeri ölümünden sonra anlaşılmıştır. Scerbanenco'nun başarısının sırrı, De Angelis'in bahsettiği üzere, yazarın İtalyan unsurları ile bir anlatım tarzı oluşturmasında yatmaktadır: eserlerinde temel olarak okura gerçekçi ve keşfedilmeye açık bir Milano manzarası sunar. Romanları ve karakterleri 60'lı yıllar İtalyan toplumunun ve toplumsal gerçekliğinin bir yansımasıdır (Alfieri 137). Özellikle "Venere Privata" (1966) adlı kitabında bizlere tanıttığı ve pek çok diğer eserinin de kahramanı olan başkahraman Duca Lamberti son derece özgündür. Nitekim Scerbanenco'nun 1966 yılında yayımlamaya başladığı Duca Lamberti maceraları, yalnızca yazarın kendisi için değil, İtalya'daki tüm polisiye edebiyat için bir dönüm noktasıdır. "Venere Privata" adlı eseri tam anlamıyla İtalyan tarzı bir polisiye edebiyatın doğuşunu ifade eder. Zira Scerbanenco'nun bu eserine kadar, İtalyan polisiye edebiyatı, özellikle de 1945-1960 yılları arasında, *gialli spaghetti* denilen bir Amerikan etkisi altındadır (Reverdito 13). *Gialli Spaghetti* olarak anılan yaklaşımda, pek çok İtalyan yazar, İngiliz ve Amerikan mahlasları kullanarak polisiye eserler verir (Maeder 2009). Lakin bu üretim tarzı yalnızca mahlas kullanma değildir. Yazarlar eserlerini Amerikan, Anglosakson ve Fransız polisiye anlatı tarzına uydurarak kaleme alırlar.³

Garzanti Yayınevi 1966 yılında Scerbanenco'nun "Venere Privata" adlı eserini yayımlar. Bu roman yalnızca polisiyenin değil, Amerikan tarzı kara romanın da İtalya'da ilk örneği ve öncüsü olur. Roman temelde Milano'nun

³ Bu yazarlara verilebilecek en önemli örnek, Pino Belli'dir. Pino Belli, 1956-1967 yılları arasında Ray Kendall ve Iris White gibi mahlaslar altında yaklaşık olarak 145 polisiye roman kaleme almıştır.

zengin ailelerinden birine mensup Davide adlı bir gencin etrafında gelişen gizemli bir cinayeti konu edinmektedir. Scerbanenco'nun anlatımında şehir - Milano- oldukça önemli bir yer tutar, hatta bir anlamda romanın bir karakteri olarak karşımıza çıkar. Milano'yu kendi düşüncesi, kendi davranışları, tepkileri ve korkuları olan bir birey gibi tasvir eder (Alfieri 147). Scerbanenco'nun söz konusu romanının bu çalışmanın ana bölümlerinden birini oluşturmasının temelinde, hem biçem hem içerik olarak yenilikçi bir anlatım sunması, tür için mihenk taşı denebilecek bir önem sahip olması ve yazarın dönemin ruhu ile polisiye edebiyat anlayışını son derece başarılı bir şekilde sunması gibi öğeler yatar.

Scerbanenco 1960 İtalya'sının sosyal ve ekonomik yapısını ayrıntılı bir şekilde sunar. *Boom Economico* ile refaha ulaşan bir toplumun karşısına hayatın acı gerçeklerini koyar (Reverdito 14). Yazarın okurlara sunduğu toplum, bir başka ifadeyle Milano şehri üzerinden bizlere sunduğu kesit, İtalyan halkı ile beraber ülkenin yaşadığı tüm değişim ve dönüşümleri anlatır: Tarımdan endüstriye akıl almaz bir geçiş, diğer bir deyişle üretimden sınırsız tüketime, kesin bir yöneliş hikâye edilir (Reverdito 14). Öte yandan dönemin İtalyan toplumsal yapısı bu değişiklikleri kaldırarak düzeyde değildir. Hızlı ve kontrolsüz şehirleşme, banliyölerin doğuşu, aşırı ve ani zenginleşme, Kuzey İtalya'da organize suç için uygun zemini hazırlar. Ayrıca, suç için kullanılabilir olan göçmen potansiyelinde de belirgin bir artış yaşanır, zira gelişme ve sanayileşme, buna bağlı olarak artan ekonomik refah, özellikle güney İtalya'dan iş umuduyla ve zenginlik hayalleriyle başlayan iç göç, kuzeyin sosyal yapısını tümünden değiştirir. Bu nedenle de denebilir ki, *Boom Economico*'nun yarattığı gelir dengesizliği ve sınıflar arası adaletsizlik, suça uygun ortamı hazırlar ve bir anlamda suçu da teşvik eder niteliktedir. Bu yaklaşımla, Scerbanenco Milano'nun sıradan ve sakin bir kuzey şehriden, acımasız bir metropole dönüşünü tasvir eder.⁴ Yazar Milano şehrini bir sahne olarak kullanır, bu şehir yeni doğmakta olan suça eğilimli toplumsal sınıfın merkezidir. Ortaya çıkan bu yeni suç sınıfı, birkaç yıl içerisinde Milano ve Lombardia'da hâkim duruma bir konuma gelecektir.

Scerbanenco'nun başkahramanı Duca Lamberti, zorla emekliye ayrılmış, hastalarından birine ötenazi yapması nedeniyle bir anlamda görevinden men edilmiş bir doktordur. Başkahramanın bir doktor olması polisiye edebiyat

⁴ XX. yüzyılın bir başka önemli İtalyan polisiye yazarı Giorgio Faletti'de (1950-2014) de aynı dünyanın yansımaları görülür. Özellikle 2010 yılında yayımlanan ve Milano'yu detaylı bir şekilde anlattığı "Appunti di un venditore di donne" (Bir Pezevengin Notları) adlı romanı oldukça dikkat çekicidir.

açısından anlamlıdır. Pozitif bilimlerin bir yansıması olarak doktor figürü, aklın ve mantığın üstünlüğünü simgelemekle birlikte, bir yanda da ölümle en sık yüzleşen mesleklerden biri olması açısından önem arz eder. Buna ilaveten, doktor karakteri Sherlock Holmes'un yardımcısı Dr. Watson'dan beri polisiye edebiyatta sıklıkla okurun karşısına çıkmakla beraber, bazı eleştirmenlerce Tanrı'nın kararlarına karşı çıkmamanın bir simgesi olarak da değerlendirilmektedir. Eleştirmen Luca Doninelli'ye göre, "*Duca Lamberti, yine de, her zaman için bir doktordur. Celine gibi, Benn gibi, Çehov gibi: sert adamlar, insanın her şeyden önce atar damarlar, damarlar, beyin, böğür, bağırsaklar, genital bölge, ülser, ishal, dispepsi, karaciğer yetmezliği, atardamar tıkanması, kanserden oluştuğuna inanan sert adamlar.*" (Scerbanenco IV). Lamberti, polis ile işbirliği yaparak kriminal vakaların çözülmesine yardım eder. Bir yandan cezasını hafifletmeyi amaçlarken, diğer yandan da eski bir suçlu ve burjuva sınıfının bir üyesi olarak dışlandığı topluma yeniden kabul edilme arzusu ile intikam duygusu taşır. Duca Lamberti'nin duygulanımlarını Scerbanenco'nun şu cümlelerinde görmek mümkündür: "*Evet, bunu biliyordu, aşağılık ve ilkel bir intikam içgüdüsü söz konusuydu, adalet aramamıştı, yasalara yarımca olmak istememişti, yalnızca onlardan biriyle yüz yüze gelmeyi ve onlarla onların dilinden konuşmayı dilemişti, çünkü böylelikle birbirlerini hemen anlayabilirlerdi.*" (Scerbanenco 208, 209).

Nitekim, Scerbanenco'nun son romanı ve Duca Lamberti'nin son macerası olan "*I milanese ammazzano di sabato*" (Milanolular Cumartesi Öldürür) başkahramanın doktor meslek birliği olan Tabipler Odası'na yeniden kabulü ile sonuçlanır. Bir anlamda çözüm ve çözülme iyiliğinin galip gelmesi olarak okura yansır. Romanın diğer başkahramanı sayılabilecek Davide'nin ismi oldukça dikkat çekicidir. Zira romanda alkolik ve sosyal becerilerden yoksun bir zengin genci olarak tasvir edilen Davide, simgesel olarak Rönesans'ın mükemmel insan temsili olarak nitelendirilen Michelangelo'nun eseri Davide ile, tıpkı "*Il povero Davide michelangiotesco*" (Zavallı Michelangelovari Davide) sözcüklerinde olduğu gibi (Scerbanenco 81) büyük bir tezatlık gösterir. Yazar, bir anlamda toplumun (belki de tüm İtalya'nın) mükemmelden çöküşe sürüklenişini okura sunmaktadır.

Scerbanenco'nun polisiye anlatım tarzını kavrama hususunda yazarın suça yaklaşımı oldukça belirleyicidir. Yine Doninelli'ye göre,

Scerbanenco için suç nedir? Tutkuya dayalı suçlar değildir, bir aşkın gölgesinde saklanan (manyakça da olsa) şiddet değildir. Suç, her şeyden önce bir ticarileşme, yasadışı bir ticarettir. Her

anlamda. Gerçeğin alınıp satılan ve ticareti yapılan bir şeye indirgenmesi, her ne olursa [...]. Eğer insan eti üzerinden ticaret yapılabiliyorsa, her şeyin ticareti yapılabilir. (Scerbanenco V).

Scerbanenco'nun suça yönelik olarak sunduğu bu maddeci yaklaşım, bir anlamda başkahramanın doktor oluşunu da açıklar:

Suç gerçeğin bir ticaretidir. Ona göğüs germek için, onlarla aynı dili konuşan birine ihtiyaç vardır: değerlerin ve prensiplerin dili değil; yasaların ve hukukun dili değil, lakin şeylerin dili. Somutlaştırmaya karşı somutlaştırma, bu kadar, nokta! Bir doktor lazım. Suçlu için insan bir et parçasından başka nedir ki? Eh iyi işte, doktor için de aynısı. Aynı felsefe. (Scerbanenco V).

Suç ve madde, diğer bir deyişle insanın metalaşarak suçun bir parçası haline gelmesi Scerbanenco'nun edebiyat anlayışının temel düşüncelerinden biridir (Scerbanenco 176). Buna istinaden denebilir ki Scerbanenco'nun suç ögesi, her türlü değerlerin maddeci bir bakış açısına indirgendiği kapitalizm ve tüketim toplumu ile yakından alakalıdır. Bu konuya ilişkin olarak, Scerbanenco "Venere Privata" adlı eserinde, Duca Lamberti üzerinden düşüncelerini açık bir şekilde sunar: "*Onların dilinden konuşmalısın. Sadece Almanca anlayan biriyle, Fransızca konuşamazsın.*" (Scerbanenco 208).

Scerbanenco, eserlerinde kendi bildiği, yakından tanıdığı kişileri anlatmaya özen gösterir. Suçun ve suçlunun evrenselliğini vurgularken, bir yandan da yine De Angelis'in bahsettiği şekilde bir yerellik yakalar. Suça ve suçluya ilişkin genel geçer algıyı gösterirken, sıradan insanların öykülerini ön plana koyar. Scerbanenco'nun sözcükleriyle: "*Benim tüm karakterlerim mütevazı insanlardır, sıklıkla da alçakgönüllü, yalnızca karanlıklar ve belirsizlikler içinde gizlice yaşamayı düşünen ve gizlice acı çeken veya mutlu olan.*" (Scerbanenco 240). Scerbanenco'nun karakterleri çoğu zaman sıradan, sade ve hatta oldukça alçak gönüllüdürler. Kendi dünyaları içimde yaşamayı düşünen, mutlu veya üzgün olsun, yalnızca hayatta kalmayı ve kendi dünyalarını idame ettirmeyi amaçlayan yapıdadırlar. Bu noktada, Scerbanenco'nun dışlanmış kişileri romanların temel ögesi olarak kullanması, onun tüm toplumca benimsenmesinin ve başarısının sırrıdır. *Dışlanmış* olarak sunulan kişiler, aslında, yeni kapitalist-tüketim toplumunun kaosunda ve bilinmezliğinde kaybolmuşlardır (Alfieri 152): ne bir işe ne de başarılı bir sosyal hayata sahip olan bu kişiler, bir anlamda dönüşen topluma ayak uyduramamış uyumsuzlardır.

Scerbanenco'nun önemini anlatmak için onun polisiye edebiyat alanında Fransızca, İngilizce ve İspanyolca gibi pek çok farklı dile çevrilen ilk İtalyan yazar olduğunu belirtmek gerekir. Yazarın ticari başarısı oldukça önemlidir, zira ilk defa onun romanları sayesinde İtalya'da yayınevleri, yabancı - özellikle İngiliz ve Amerikan- polisiye romanlarından yerel romanlara, İtalyan yazarların eserlerine dönüş yaparlar (Pezzotti *Crime* 52).

Scerbanenco'dan sonra İtalya'da polisiye edebiyat farklı bir yöne kayar ve *giallo sociale* olarak adlandırılan sosyal nitelikli bir polisiyeye ve toplum gerçekleri ile doğrudan bağlantılı bir yapıya bürünür. Savaş sonrası İtalyan edebiyatının ve sinemasının hâkim anlatım tarzlarından olan neorealist akım, bir yönüyle kimlik arayışında olan İtalyan polisiye edebiyatına da bir zemin hazırlar. Bir anlamda realizm ve neorealizm akımlarının polisiye edebiyata uyarlanması olarak adlandırılabilir: bu anlayış ile birlikte suç unsuru burjuva salonlarından, kitlelerin olduğu geniş bir çevreye kayar: isyanlar, eylemler, toplumsal olaylar ile birlikte 3. sayfa haberleri de polisiye anlatılarının temalarını oluşturur (Alfieri 155). Ve Scerbanenco bu anlatım tarzının öncüsü olur.

5. Sonuç

Görüldüğü üzere tüm dünyada ilgiyle takip edilen bir edebi tür olarak polisiyenin İtalya'da seyri oldukça farklı bir şekilde gerçekleşir. Avrupa ve Amerikan edebiyatına nazaran geç bir tarihte polisiye ile tanışan İtalyan okuru için yabancı dillerden yapılan çeviriler oldukça belirleyici olur. Bunun yanı sıra, İtalyan yazarların yabancı yazarlara öykünerek yazdıkları eserler, İtalyan yarımadasında polisiyenin seyrini belirler: önceleri salt taklide dayanan bu yaklaşım, 1920'li yıllar ile birlikte bir kimlik arayışına ve yerel motiflerin önemine vurgu yapan bir karaktere bürünür. Ancak, ülkedeki keskin siyasal ve toplumsal değişimler, Mussolini'nin yönetimi devralması ve faşist hükümetin kurulması ile birlikte İtalya'da polisiye edebiyat yasaklanacak, toplum için zararlı bir edebiyat türü olarak kabul edilecektir. Nihayetinde, II. Dünya Savaşı sonrası normalleşme ve bir toparlanma sürecine giren İtalya'da polisiye de büyük bir atılım göstererek, İtalyan yazarların öne çıktığı bir türe dönüşür. Savaş sonrası bu atılımın en önemli isimlerinden biri olan Giorgio Scerbanenco'nun eserleri İtalya'da polisiye edebiyatın yerleşmesine katkı sağlamış olup, yazar ilk eseri olan "Venere Privata" ile Duca Lamberti karakterini okuyucuya sunarak, İtalyan toplumunun hem sosyo-ekonomik hem de psiko-sosyal ilişkiler açısından derinlikli bir panoramasını sunar. Scerbanenco'nun suça ilişkin pragmatik ve maddeci yaklaşımı, yazarın yalnızca polisiye edebiyatta değil, genel olarak geleneksel ve akademik olarak

nitelendirilebilecek İtalyan edebiyatında kabul görmesine olanak sağlamıştır. Sonuç olarak, İtalyan polisiye edebiyatı diğer ülkelerdeki benzer edebiyat yaklaşımına nazaran geç bir tarihte ortaya çıkmasına karşın, türlü zorlukların üstesinden gelerek kendine özgü yapı taşları ve yerel motifleri olan ulusal bir edebiyat anlayışına dönüşerek, bir ülkenin ifade biçimi haline gelir.

Kaynakça

- Laura, Ernesto G. *Storia del giallo, Da Poe a Borges*. Roma: Edizioni Studium, 1981.
- Petronio, Giuseppe. *Il punto su il romanzo poliziesco*. Roma-Bari: Laterza, 1985.
- Scerbanenco, Giogio. *Venere Privata*. Milano: Garzanti, 1998.
- Alfieri, Peter Robert. *Il romanzo poliziesco in Italia*. Middlebury, Vermont: Middlebury College, July, 1986. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- Pezzotti, Barbara. *Investigating Italy's Past through Historical Crime Fiction, Films, and TV Series*. New York: Palgrave Macmillan, 2016.
- Todorov, Tzvetan. "Polisiye Romanın Tipolojisi" içinde *Notos*. Haziran-Temmuz 2014, Sayı 46. S. 36-42. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2014.
- Notos*. (Polisiye Edebiyat Özel Sayısı). Haziran-Temmuz 2014, Sayı 46. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2014.
- Dunnett, Jane. "The Emergence of a New Literary Genre in Interwar Italy" içinde *Italian Crime Fiction*. Editör Giulana Pieri. Cardiff: University of Wales Press, 2011.
- Pezzotti, Barbara. "I am just a Policemen': The case of Carlo Lucarelli's and Maurizio De Giovanni's historical crime novels set during fascism". *Quaderni D'Italianistica*. Sayı 37, 1, 2016. p. 89-106.
- Pezzotti, Barbara. "Crime and capitalism: Giorgio Scerbanenco's and Massimo Carlotto's domestication of the American hard-boiled crime fiction" *Clues: A journal of detection*. Sayı 32, 2, 2017. p. 51-61.
- Maeder, Costantino. "Crime Novels in Italy" içinde *Investigating Identities: Questions of Identity in Contemporary International Crime Fiction*. Editörler: Marieke Krajenbrink ve Kate M. Quinn. Amsterdam-New York: Brill. 2009. s. 261-276
- Reverdito, Guido. *Giorgio Scerbanenco e il cuore nero del giallo di casa nostra*. Roma: Aracne Editrice. 2014.
- Pistelli, Maurizio. *Un secolo in giallo. Storia del poliziesco italiano (1860-1960)*. Donzelli Editore. Roma. 2006.
- Del Monte, Alberto. *Breve storia del romanzo poliziesco*. Bari: Editori Laterza, 1962.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI BÖLÜMÜ

BATI KÜLTÜR
VE
EDEBİYATLARINDA
20. YÜZYIL

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ

Ankara Üniversitesi Yayınları No: 623
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayın No: 426

Editörler

Battal ARVASI Mustafa GÜLEÇ

Editör Yardımcıları

Şenol BEZCİ Ece YASSITEPE AYYILDIZ

Yayına hazırlayanın notu:

Yazıların her tür sorumluluğu yazarlarına aittir.

Kapak rengi, 20. Yüzyıla damgasını vurmuş iki önemli ideolojinin (Sosyalizmin simgesi kırmızı, Kapitalizmin simgesi ise mavidir) karışımından oluşan bir ton olarak seçilmiştir.

ISBN: 978-605-136-406-3

Basım Yeri:
Ankara Üniversitesi Basımevi
İncitaşı Sokak No:10 06510 Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 28.12.2018

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ix
-------------	----

ALMANYA

ARVASI, Battal: Dışavurumculuk.....	3
BAYRAKTAR, Gülru: Michael Ende Örneğinde Postmodernizm.....	11
BÜYÜKTOPÇU, Mehmet Burak: II. Dünya Savaşı Sonrası Alman Şiiri.....	19
KAYA, Ünal: 20. Yüzyıl Alman Edebiyatında Eğilimler	33
PERK, Derya: Savaş Sonrası Alman Edebiyatı	41
TOKLU, Osman: Gurbette Geçen Bir Ömür	51
YALÇINKAYA AKÇİT, Betül: Doğu Almanya Edebiyatı.....	63

AMERİKA

BAMPATZİMOPOULOS, Sotirios: <i>Çavdar Tarlasında Çocuklar</i> ile <i>Sırça Fanus</i> 'ta Uzam ve Arzu	75
BEZCİ, Şenol: Muhteşem Gatsby Gerçekten Muhteşem Mi?.....	87

ÇAĞDAŞ YUNAN

DEMİRÖZÜ, Damla: 20. Yüzyıl Yunan Düzyazını	101
HATİP, Emine: 30 Kuşaklı Yunan Kadın Yazarları Gözünden 'Ev' ve Çağrıştırdıkları	127

FRANSA

- AYNACI, Fatih:** "Yeni Roman"dan "Minimalizm"e Geçiş ve Robert Pinget'nin *Mösyö Songe* Adlı Romanına Minimalist Bir Bakış 137
- ERTEM, Cengiz:** Sylvie Germain'in *Magnus* Adlı Romanında Kimlik Sorunsalı 151
- ERTEM, Tuna:** Louis Gardel'in Kaleminden Osmanlı Sarayında Bir Dostluk Öyküsü 167
- ETENSEL İLDEM, Arzu:** Jean Giraudoux, Yaşamı ve Oyunları 177
- KAYĞUN TEKTAŞ, Ayşe:** Georges Perec, Oulipo ve *Uyuyan Adam*'da Özyaşamöyküsel İzler..... 191
- KULA, Nedim:** Roger Martin Du Gard'ın *Thibault* lar Nehir-Romanında Bir Fransız Burjuva Gencinin Çevresiyle Olan Uyuşmazlığı..... 203
- ÖZCAN, Mehmet Emin:** Jean-Paul Sartre: Felsefe, Edebiyat, Siyaset... 223
- ÖZKAN, Ahmet:** Didier Daeninckx'in *Cannibale* Adlı Eserinde Sömürgecilik ve Irkçılık 237
- TOMAT YILMAZ, Ayşe:** XX. Yüzyılda Güçlü Bir Kadın Sesi: Assia Djebar 253
- YASSITEPE AYYILDIZ, Ece:** Eugene Ionesco'nun İlk Dönem Oyunlarında Absürd Ögeler: *Kel Şarkıcı, Ders ve Sandalyeler* 265

HOLLANDA

- GÜLEÇ, Mustafa:** 20. Yüzyıl Hollanda Yazını ve Dönemin Büyük Ustalarından Willem Frederik Hermans (1921-1995) 291

İNGİLTERE

- ATAYURT FENGE, Zeynep Z:** Kasımpatılar, Taç Yapraklar, Zambaklar: 20. Yüzyıl İngiliz Kısa Öykücülüğünde İmgelem 319
- CAN, Taner:** Ekoeleştiri: Edebiyat Çalışmalarına Çevreci Bir Yaklaşım... 339

137	DOLAYKAYA, M. Mira Pınar: Edward Çağı (1901-1914) Çocuk Edebiyatı'nda Ataerkil Toplum Tasvirleri: J. M. Barrie'nin <i>Peter Pan</i> Romanı Üzerine Bir İnceleme 351
151	EGE UYGUR, Ufuk: Sömürgecilik Batı Toplumunda ve Sonrasındaki Yaşamda; İnsan Olmaya Psikolojik, Sosyolojik ve Felsefi Açından Bakan Paradigmaları Keşfetmek; Hümanizma, Kültür ve Yaşam Biçimleri Adlı Kitabın Tanıtımı..... 367
167	ERSÖZ, Nusret: Hanıf Kureshi'nin <i>We Are Not Jews</i> Adlı Öyküsünde Ulusötesilik 389
177	GÜLCÜ, Tarık Ziyad: Pakistanlı Göçmenden Bir "Dünya İnsanı"na Uzanan Süreç: <i>The Buddha of Suburbia</i> 399
191	HAY, Funda: 'Şiddetle Başlayan Hazlar Şiddetle Son Bulur': Edward Bond'un <i>Lear</i> Oyunu Üzerinden Toplum Sorgusu 423
203	İŞİK, Emrah: Brian Moore'un <i>Ginger Coffey'in Şansı</i> Adlı Eserinde İkinci Dünya Savaşı Sonrası İrlandalı Göç Deneyimi 437
223	KIZILGÖL ÖZDEMİR, Candan: "Bu Arada Hiçbir Şey Olmuyor": Absürd Tiyatro'da Karakter ve Beckett'in <i>Godot'yu Beklerken</i> Oyunu..... 451
237	PEKŞEN, Seda: Tek Ses, Üç Yorum: E. M. Forster'in <i>Hindistan'a Bir Geçit</i> Adlı Romanı Üzerine Bir İnceleme..... 463
253	ŞENLEN GÜVENÇ, Sıla: "Kimse Bunu Duymak İstemiyor": Yüzyıl Dönümü İngiliz Tiyatrosunda Bosna Savaşı..... 479
265	TUTAŞ, Nazan: Birinci ve İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası İngiliz Şiiri 487
291	VARAL, Seçil: 20 yy İskoç Tiyatro Sahnesinde Politik Propaganda: John Mcgrath ve <i>The Cheviot, The Stag and The Black, Black Oil</i> 505
	YAZGI, Cihan: <i>Hindistan'a Bir Geçit</i> ve <i>Varoşların Budası</i> Eserlerinin Karşılaştırmalı Bir Okuması: Ulus, Ulusötesicilik ve Kimlik 517

İSPANYA

319	TOLEDO, Hale: Miguel De Unamuno'nun Antonio Buero Vallejo Tiyatrosu'ndaki Yansımaları 531
339	ÜNSAL, Nil: İç Savaş Sonrası İspanyol Köy Romanlarında Yoksulluk..... 543

İTALYA

AYYILDIZ, Bülent: İtalyan Polisiye Edebiyatı: Giorgio Sverbanenco ve "Venere Privata"	551
BALAMİR, Ebru: Poesia Pura (Yalın Şiir) ve En Önemli Temsilcileri Guiseppe Ungaretti, Eugenio Montale ve Salvatore Quasimodo	569
ÖZKAN, Nevin: Claudio Magris ve Anılar	579
YÜCESAN, Barış: Italo Calvino ve <i>Görünmez Kentler</i>	589

MACARİSTAN

ALTAYLI, Yasemin: Géza Gyóni (1884-1917).....	605
EJDER, Eylem: Dramın (Anti) Teatral İnşaaası: Peter Szondi'nin <i>Modern Dram Teorisi</i> 'nde İç Kapanma ve Teatrallik.....	615
GÜNGÖRMÜŞ, Naciye: Yüzyıl Dönemecinde Bir Kadın: Şair Nigâr Bint-i Osman	631